

Autio, Jaakko; Ikonen, Vappu; Elonen, Heikki U.

Working Paper

Liikepankkien vaikeudet ja Suomen Pankin tukitoimet 1928-1934

Bank of Finland Discussion Papers, No. 25/1991

Provided in Cooperation with:

Bank of Finland, Helsinki

Suggested Citation: Autio, Jaakko; Ikonen, Vappu; Elonen, Heikki U. (1991) : Liikepankkien vaikeudet ja Suomen Pankin tukitoimet 1928-1934, Bank of Finland Discussion Papers, No. 25/1991, ISBN 951-686-305-1, Bank of Finland, Helsinki,
<https://nbn-resolving.de/urn:nbn:fi:bof-201808011823>

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/211628>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

Jaakko Autio — Vappu Ikonen — Heikki U. Elonen*

Suomen Pankin tutkimusosasto
2.12.1991

**LIKEPANKKIEN VAIKEUDET JA
SUOMEN PANKIN TUKITOIMET 1928–1934**

* Toimistopäällikkö tiedotusosastolla

ISBN 951-686-305-1
ISSN 0785-3572

Suomen Pankin monistuskeskus
Helsinki 1991

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä tarkastellaan niitä ongelmia, joita liikepankit kohtasivat 1930-luvun laman aikana, Suomen Pankin toimenpiteitä pankkien pelastamiseksi, toimenpiteiden onnistumista ja ajoitusta sekä toimenpiteiden vaikutusta pankkeihin.

Sisällys

	Sivu
1 JOHDANTO	5
2 LAMA SUOMESSA 1928 - 1933	6
3 PANKKIEN ONGELMAT	11
4 SUOMEN PANKIN TOIMENPITEET PANKKIEN PELASTAMISEKSI	16
5 YHTEENVETO: PANKKIEN SELVIYTYMINEN	30
LÄHTEET	32
LIITE 1	34
LIITE 2	36

1 Johdanto

Suomen Pankki sai vuonna 1925 uuden ohjesäännön. Sen ensimmäisessä pykälässä Suomen Pankin tehtäväksi määriteltiin "rahalaitoksen pitäminen vakavalla ja turvallisella kannalla sekä maan rahan liikkeen edistäminen ja helpottaminen". Ohjesäännössä määritelty vaatimus rahalaitoksen pitämisestä vakaana joutui koetukselle 1930-luvun laman aikana.

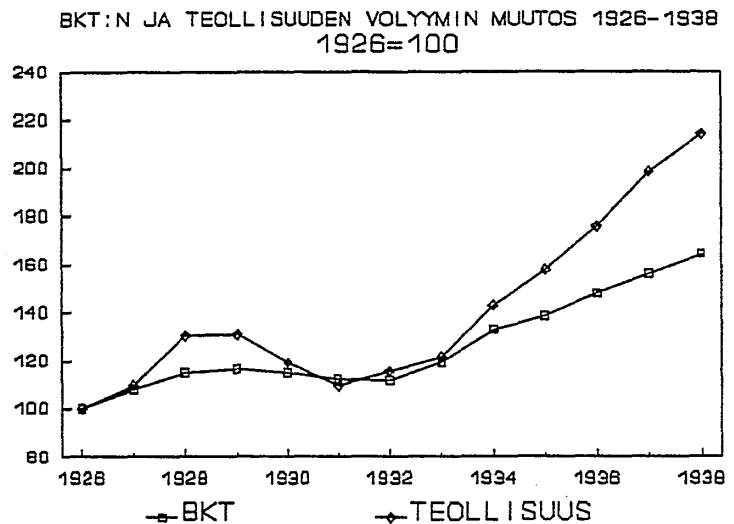
Tässä selvityksessä keskitytään pankkien kannattavuus- ja likviditeetikriisin syntyyn ja ratkaisemiseen sekä erityisesti Suomen Pankin toimiin kriisin laukeamiseksi. Paperin rakenne on seuraava: aluksi esitellään kriisin syntyä eli luodaan kuva niistä kokonaistaloudellisista vaikeuksista, jotka Suomi kohtasi vuosina 1928-1933. Sen jälkeen tarkastellaan erikseen pankkien kohtaamia vaikeuksia, sekä yleisesti että osittain pankkikohtaisesti.

Neljännessä luvussa tarkastellaan pankkien ja SP:n ponnisteluja vaikeuksien voittamiseksi: ongelmien hahmottamista, päätösten ajoitusta sekä ratkaisujen vaikutusta. Tässä luvussa lähteenä ovat SP:n pankkivaltuusmiesten ja johtokunnan pöytäkirjat. Lopuksi tarkastellaan laman väistymistä ja pankkien selviytymistä kriisistä, ja pyritään arvioimaan, mikä vaikutus laman voittamisessa oli SP:n toimenpiteillä, mikä taas kansainvälisellä talouden elpymisellä tai muilla tekijöillä.

2 Lama Suomessa 1928 - 1933

Suomessa lama alkoi 1928, ts. aikaisemmin kuin muissa Euroopan maissa. Tämän katsotaan johtuneen rakennustoiminnan ylikuumentumisesta, huonosta sadosta ja sahatavaran viennin arvon laskusta. Maailmalla syksyllä 1929 USA:n pörssiromahduksesta alkanut lama vahvisti Suomen lamaa.¹

Kuvio 1.

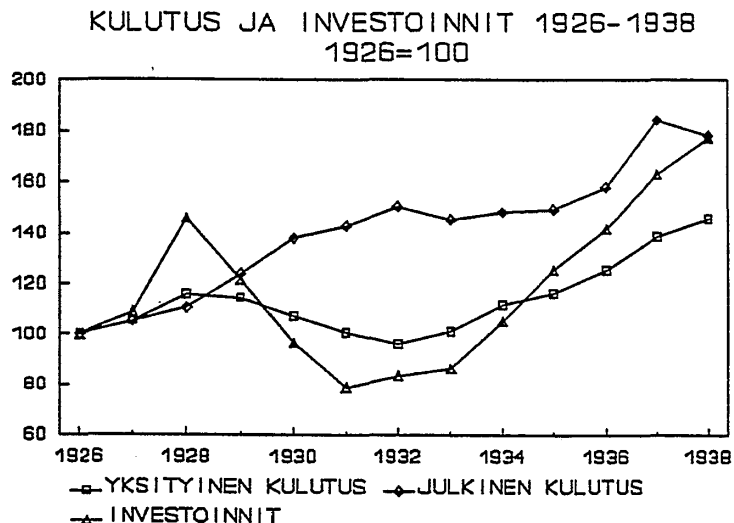
Laman syvyyttä ja kestoa Suomessa voidaan arvioida monella indikaattorilla. Bruttokansantuotteen volyymin (kuvio 1) tarkasteltaessa lama ei näytä kovin pahalta. 1920-luvun talouskasvu lähinnä tasoittuu ja laskee vain lievästi laman aikana, kääntyäkseen jälleen voimakkaaseen kasvuun ennen 1930-luvun puoliväliä. Laskun lievyys johtuu lähinnä siitä, ettei BKT:n kasvu ollut 1920-luvullakaan kovin voimakasta johtuen maatalouden vaikeuksista. Lisäksi huolimatta siitä, että valtio ilmoitti klassisen talouspolitiikan oppien mukaisesti pysyvänsä erossa markkinoitten toiminnasta, se kuitenkin lisäsi menojaan sekä tukemalla kuntia että järjestämällä

¹ Kuvioitten lähteenä ovat Hjerppen (1988) taulukot. Myös tekstissä on käytetty Hjerppen tuloksia, milloin ei toisin mainita. Muina luvun lähteinä ovat Rossi (1951), Valkama (1989), Kalela (1987) ja SP:n vuosikirjat 1928 - 1933.

työllisyystöitä.² Valtion ja kuntien talouspolitiikan voi siis sanoa olleen suhdanteita tasaavaa suuren laman aikana.

Teollisuustuotanto putosi paljon jyrkemmin kuin koko BKT. Eniten kärsivät vientiyritykset eli lähinnä metsäteollisuus. 1930-luvun loppupuolella teollisuuden kasvu oli myös paljon nopeampaa kuin koko talouden. Tämä johtui maatalouden suuresta osuudesta koko kansantuotteen muodostuksessa. Maataloudessa ei ole mahdollista nostaa yhtä nopeasti tuotantoa kuin teollisuudessa esim. innovaatioiden kautta. Maatalous oli joutunut suuriin vaikeuksiin jo vuonna 1928 katovuoden johdosta. Maatilat velkaantuivat laman aikana ja pankkien korkeita korkoja vastaan syntyi pulaliike ja erilaisia "pulakapinoita". Velkaantumiset johtivat maatalouden pakkohuutokauppojen kasvuun: laman aikana pakkohuutokauppojen määrät olivat viisitoista kertaa suuremmat kuin esim. vuonna 1926. Maatalouslainojen ongelmana oli erityisesti se, että 80 % lainoista oli lyhytaikaisia. Liikepankit eivät juuri lainoittaneet maataloutta (vain kuudesosa maatalouslainoista oli liikepankeista), mutta paikalliset säästö- ja osuuspankit joutuivat kärsimään maatalouden vaikeuksista.³ Tässä selvityksessä keskitytään lähinnä liikepankkien vaikeuksiin, mutta luvun 4 lopussa on lyhyt katsaus myös säästö- ja osuuspankkeihin laman aikana.

Kuvio 2.

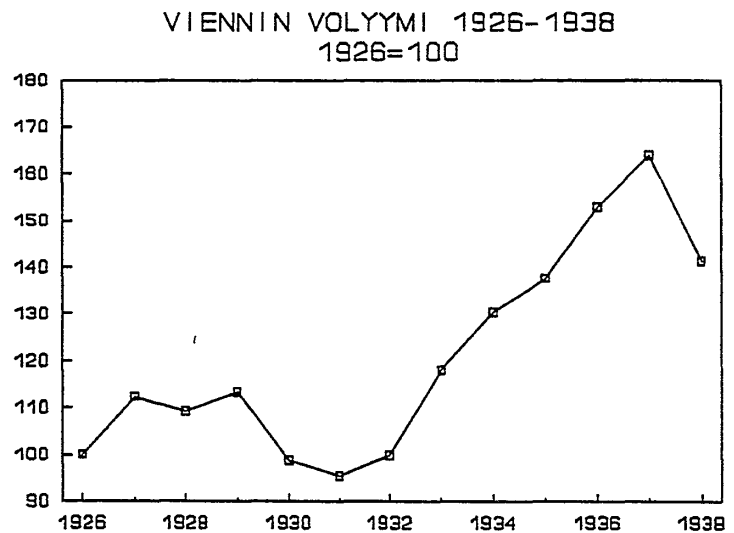
² Kalela (1987).

³ Aiheesta ks. lisää mm. Kalela (1987), 97-114.

Investointien romahtaminen (kuvio 2) laman aikana johtui etenkin ylikuumentuneiden rakennusmarkkinoiden romahtamisesta. Myös teollisuuden heikot vientimahdollisuudet vähensivät koneiden ja laitteiden hankintaa. Maa- ja vesirakennus sen sijaan kasvoi laman aikana, koska julkinen sektori pyrki työllisyysmielessä tukemaan rakennustoimintaa. Yksityinen kulutus putosi työttömyyden kasvun myötä huomattavan jyrkästi. Julkinen kulutus sen sijaan kasvoi laman aikana, mikä oli vastoin "virallista" klassista taloustiedettä, joka tuolloin oli vallalla. Laman aikana myös kaupunkien ja kuntien talous kasvoi, kun ne tietoisesti pyrkivät torjumaan työttömyyttä kuntiensä alueella. Eniten kasvoivat kuitenkin köyhäinhuitoimenot. Koko valtakunnan työttömyyden arviointia vaikeuttaa työttömyyden puutteellinen ja epä johdonmukainen tilastointi. Työttömyys oli Hjerppen mukaan pahimmillaan 1928-1931 n. 10 %, mutta alkoi vähetä jo vuoden 1932 aikana.⁴

Kuvio 3.

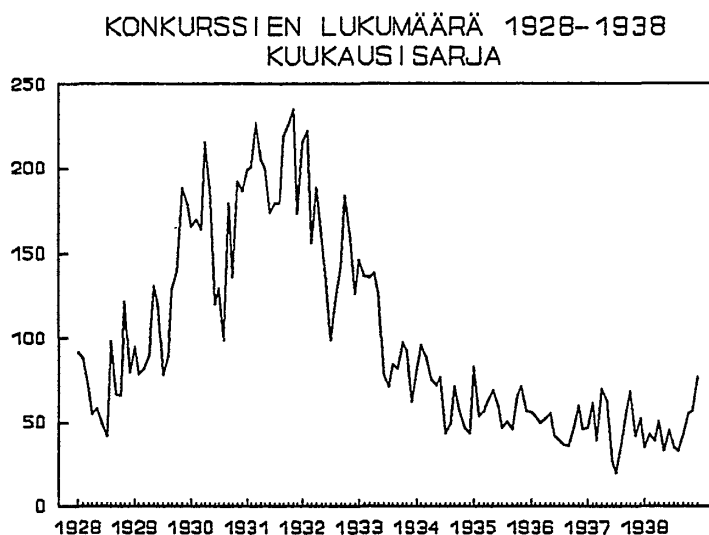

Myös viennin arvo (kuvio 3) laski selvästi, mikä johtui sekä kansainvälisen kysynnän puutteesta että Suomen vientituotteiden hintojen laskusta. Lamahan Suomessa alkoi viennin vaikeuksista, ja se päättyi, kun vienti alkoi vähitellen vetää kansainvälisten markkinoiden elvyttyä, kilpailukyvyyn parannuttua vuoden 1931 devalvaation jälkeen ja myös Suomen vaihtosuhteen paranemisen johdosta. Vienti ei kuitenkaan lähtenyt heti nousuun devalvaation jälkeen,

⁴ Hjerppe (1988), s. 91.

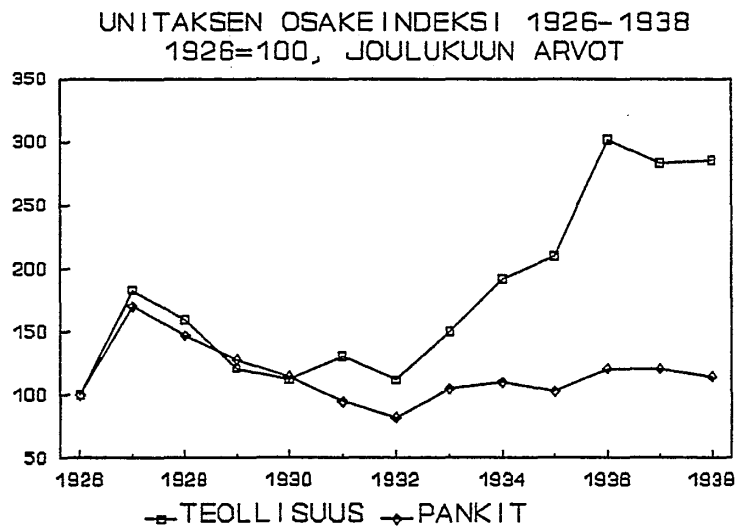
vaikka kilpailukyky valuuttakurssien ja ostovoimapariteetin avulla mitattuna nousikin. Lama jatkui vielä Suomen vientimaissa 1932, eikä niistä löytynyt riittävästi kysyntää. Vasta ulkomaisen kysynnän elpyessä 1933 vienti alkoi jälleen nousta selvästi, vaikka elpymisen merkkejä oli havaittavissa jo 1932 puolella.

Kuvio 4.

Pankkien kannalta keskeistä oli niiden asiakkaiden joutuminen vaikeuksiin kysynnän pysähtyttyä sekä kotimaassa että ulkomailla. Yritysten vaikeuksia voidaan tarkastella esim. Unitaksen osakeindeksin tai konkurssien lukumäärän avulla. Kuukausittaiset sarjat osoittavat konkurssien alkaneen lisääntyä jo 1928 ja saavuttaneen huippunsa syksyllä 1931 (kuvio 4). Konkurssien lukumäärä oli suuri vuoden 1933 alkuun asti. Oheisessa kuviossa ei ole maatalouden konkurssseja eli pakkohuutokauppoja. Samoihin aikoihin kun konkurssit alkoivat vähentyä osakeindeksi alkoi kääntyä nousuun (kuvio 5). Pankkien osakekurssit laskivat voimakkaammin kuin teollisuuden. Molemmista käyristä, kuten kaikista edellisistäkin, voidaan nähdä myös 1930-luvun jälkipuoliskon voimakas talouskasvu.

Kuvio 5.

Yleisen arvion mukaan Suomen lama oli kansainvälistä lamaa lyhyempi. Tämä johtui osittain julkisen sektorin suhdanteita tasavasta politiikasta, osittain kilpailukyvyn kasvusta syksyn 1931 devalvaation jälkeen. Suomessa talous kääntyi lievään kasvuun jo 1932, ja vuosina 1933-1938 saavutettiin jo sangen nopea talouskasvu. Osittain nopea talouskasvu johtuu tietysti siitä, että lähdettiin pohjatilanteesta. Osittain voidaan arvioida laman "tervehdyttäneen" sekä yritysmaailmaa että pankkimaailmaa poistamalla kannattamattomia yrityksiä ja pankkeja.

3 Pankkien ongelmat

Pankkien joutuminen vaikeuksiin johtui sekä reaalityalouden ongelmista, joita on kuvattu edellä, että rahoitusmarkkinoiden sisäisestä epävakaudesta. 1910-luvun jälkipuoliskolla ja 1920-luvun alussa Suomessa perustettiin tai muodostettiin yhteenliittymisten tms. pohjalta lähes 20 uutta liikepankkia. Vuonna 1920 oli toiminnassa samanaikaisesti 25 liikepankkia. Ne olivat melkein kaikki pieniä, vähäisin pääomin ja osin spekulatiivisin perustein liikkeelle lähteneitä yrityksiä, jotka ennen pitkää joutuivat lopettamaan toimintansa, niin että 1930-luvun puolivälissä Suomessa oli enää 9 liikepankkia.

Suurin osa kyseisistä pankeista sulautui, erilaisiin vaikeuksiin jouduttuaan, suurempiin liikepankkeihin, osa taas koki suoranaisten vararikon. Syinä tähän oli antolainauksen paisuminen suureksi pääomiin verrattuna ja siihen liittyvä liiallinen riskinotto, pankkien raskas organisaatio, ylisuuret investoinnit konttorien ym. rakentamisessa, johtamisen heikkoudet ja jopa suoranaiset väärinkäytökset.

Luottamuspuola pankkeja kohtaan

1920-luvun lopulla ei pankeille ollut vielä säädetty selkeitä vakavaraisuusvaatimuksia, ts. oman pääoman ja luotonannon suhteesta ei ollut yksiselitteisiä vähimmäismääräyksiä. Ensimmäiset säännökset vakavaraisuudesta annettiin vasta vuonna 1933 säädetyssä pankkilaisissa. Siihen asti voimassa ollut pankkilaki oli vuodelta 1886. Ennen uutta lakia noudatettiin lähinnä Ruotsin lakiin perustunutta käytäntöä. Käytäntönä oli pidetty sitä, että omien pääomien piti olla n. 20 % taseen loppusummasta.⁵ Uuden pankkilain myötä vakavaraisuussäännöt ja yleensäkin pankkitoiminnan säännöt määriteltiin huomattavasti tarkemmin.⁶ Omien pääomien tuli olla vähintään

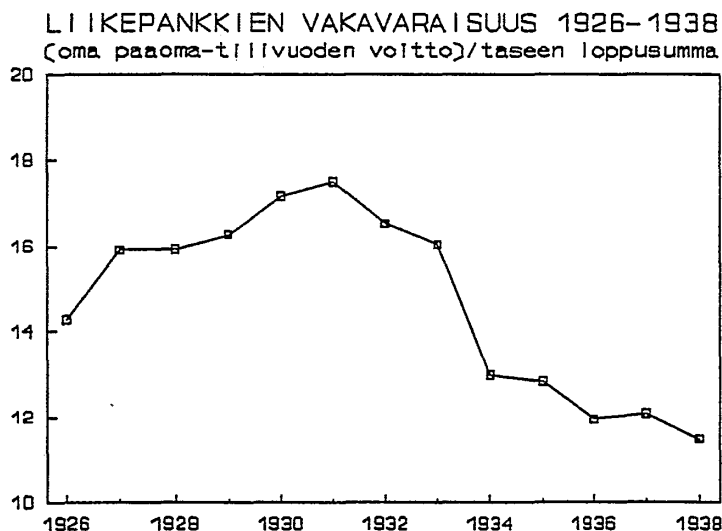
---

⁵ Korpisaari (1920), s. 190.

⁶ Vuonna 1934 voimaan tulleessa pankkilaisissa määrättiin mm. seuraavaa: Pankki voidaan perustaa ja pankkitointa harjoittaa ainoastaan osakeyhtiönä, pankin osakepääoman pitää olla vähintään 10 milj. mk, vakinaiseen varahastoon tulee siirtää voittovaroja kunnes se on 50 % osakepääomasta ja pankin omien varojen pitää olla vähintään kymmenesosa pankin sitoumuksista.

kymmenesosa pankin sitoumuksista, joihin lain mukaan laskettiin pankin luotonotto ja puolet luotontakauksista.

Kuvio 6.

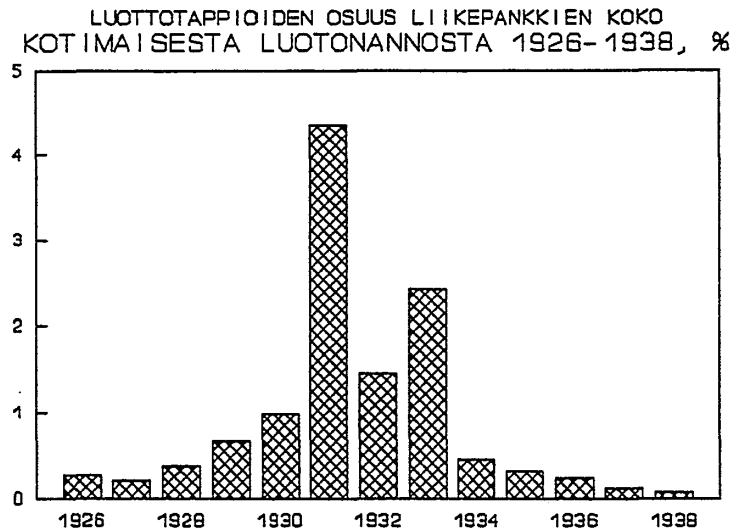

Vakavaraisuutta ei kuitenkaan SVT:n tilastoissa laskettu näin, vaan niissä laskettiin 1934 lähtien omien pääomien (miinus tilikauden voitto) suhde taseen loppusummaan. Niinpä olemme laskeneet kyseisen suhdeluvun taaksepäin vuoteen 1926 asti. Kuvasta 6 näkyy, että laskettuna samalla tavalla kuin SVT:n tilastoissa pankkien vakavaraisuus itse asiassa putosi selvästi uuden lain myötä. Vakavaraisuus ei kuitenkaan ennen vuotta 1934 ollut mainittua n. 20 %; vaan pikemminkin 14 - 18 %. Uusi laki siis institutionalisoi olemassa olevan tilanteen helpottamalla pankkien vakavaraisuussäännöksiä.

Pankkitarkastusvirasto oli perustettu jo 1922 valvomaan pankkien toimintaa. Se myös toimi pankkikriisin aikana peruuttamalla epävakaisten pankkien toimilupia. PTV:llä ei kuitenkaan ollut riittäviä mahdollisuuksia saada ajoissa tietoa pankkien tilasta, ja toisaalta pankkilaki - sekä uusi että vanha - olivat väljiä ja mahdollistivat pankin perustamisen ja toiminnan melko löysin perustein (esim. melko pienellä osakepääomalla).

Luottotappiot

Kuvio 7.

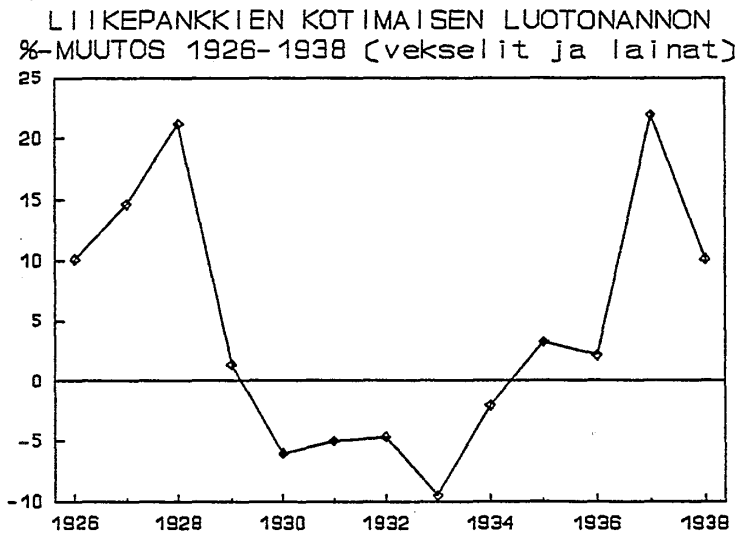

Liikepankkien luottotappioista on mahdollista saada tietoa ainoastaan vuositasolla. Luottotappiot on merkitty voitto- ja tappiotaulukkoon (nyk. tuloslaskelma), joka julkaistiin ainoastaan vuosittain. Luottotappiot nousivat korkeimmiksi koko liikepankkien osalta 1931, jolloin ne vastasivat yli 4 % luottokannasta. Toinen huippu sattui vuodelle 1933. Luottotappioitten kasvu 1933 johtui siitä, että konkurssit jatkuivat vielä vuoden 1933 puolelle ja siihen asti järjestämättömät saatavat merkittiin poistoiksi vasta kun esim. konkurssi-prosessi tai vastaava oli saatu loppuun. Luottotappiot olivat suurimpana syynä pankkien konkursseihin ja fuusioihin 1928 - 1933.

Luotonannosta tehdyt poistot ilmaisevat suoraan pankin kärsimiä luottotappioita. Luotonannon supistuminen on taas oire luotontarjonnan loppumisesta. Luotonannon supistumista voi tarkastella luotonannon (vekselit ja lainat) vuosittaisina prosenttimuutoksina. 1920-luvun lopulla liikepankkien vuotuinen luotonanto oli kasvanut voimakkaasti ja samalla rediskontot olivat kasvaneet. Laman myötä liikepankkien oli pakko supistaa luotonantoaan. Oheisesta kuvasta 8 näemme, että liikepankkien yhteenlaskettu luotonanto väheni vuodesta 1929 aina vuoteen 1934 asti. Pankkien ottolainaus oli niin vähäistä, ettei uusia luotonantomahdollisuuksia ollut. Luotonantoa säännöstelivät myös vakavaraisuusmääräykset, joiden mukaan oman

pääoman täytyi olla tietty osuus pankin sitoumuksista. Koska lama-
 kauden vuosilta ei kertynyt voittoja omaan pääomaan, ei luotonanto-
 akaan voitu lisätä, vaikka varainhankinnassa olisikin onnistuttu.
 Vuonna 1934 talous lähti taas kunnolla käyntiin, ja luotonanto
 kasvoi vuoden 1928 tasolle.

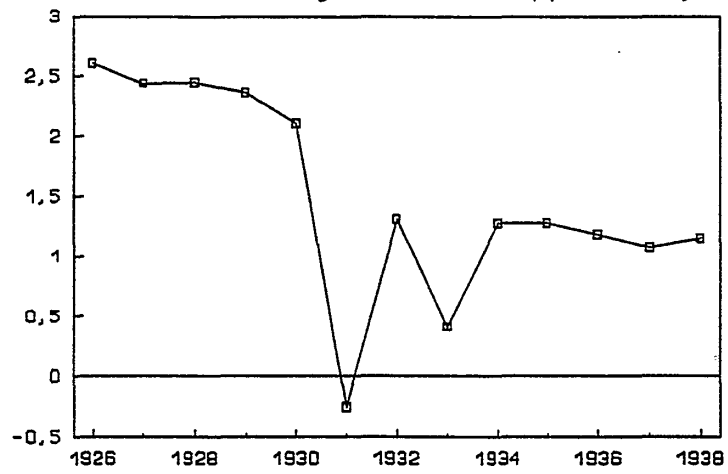
Kuvio 8.

Yhteenvedona pankkien edellä selostetuista vaikeuksista ja niiden vaikutuksesta pankkien kannattavuuteen on vielä oheiset kuvat 9 ja 10. Kannattavuus on laskettu kuvassa 9 siinä voittojen (voitot miinus tappiot ennen veroja) osuutena taseen loppusummasta. Vielä 1930 pankkien kannattavuus oli ollut varsin hyvä. Romahdus 1931 oli sitäkin suurempi. Vuoden 1933 toinen lasku johtuu ilmeisesti siihen asti järjestämättömien saatavien merkitsemisestä tappioksi. Vuodesta 1934 pankkien kannattavuus tasaantui, mutta huomattavas-
 ti alemmas kuin 1920-luvun loppupuolen kasvun vuosina. Oman pääoman kannattavuus noudattelee samanlaista kulkua kuin koko pankin kannattavuus.

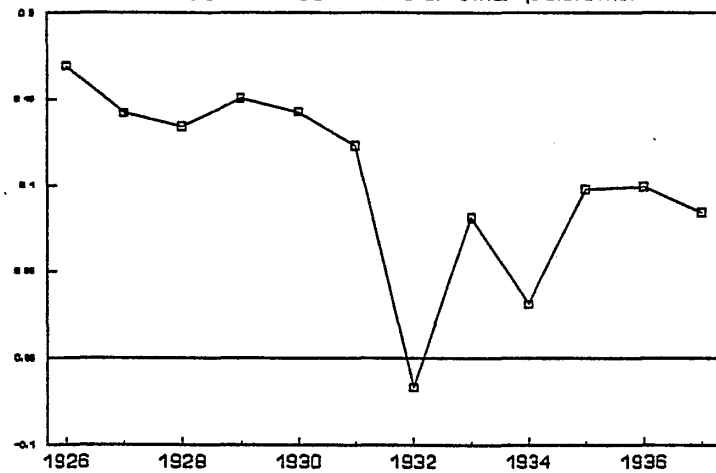
Kuvio 9.

LIIKEPANKKIEN KANNATTAVUUS 1926-1938
voitto ennen veroja/taseen loppusumma, %

Kuvio 10.

OMAN PÄÄOMAN KANNATTAVUUS 1926-1937
nettovoitto+verot/oma pääoma

4 Suomen Pankin toimenpiteet pankkikriisin voittamiseksi

Keskuspankin toimet pankkikriisin voittamiseksi voidaan jakaa "normaaleihin" keskuspankkipoliittisiin toimenpiteisiin (diskonttokorko, liikepankkien vekselien rediskonttaus, pyrkimys markkinakoron säätelyyn, valuuttakurssit) sekä pankeittaisiin erikoistoimenpiteisiin.

Korkojen kehitys 1928 - 1933

Liikepankkien otto- ja antolainauskorot heilahtelivat 1920-luvulla huomattavasti ja olivat jopa niin korkeat, että ne aiheuttivat vihamielisyyttä pankkeja kohtaan.⁷ Pankkien harjoittamasta "koronkiskonnasta" keskusteltiin sekä lehdissä että valtiopäivillä. Pankit yrittivät kyllä Pankkiyhdistyksen johdossa päästä korkosopimukseen, mutta neuvottelut epäonnistuivat toistuvasti. Niinpä korot kehittyivät osin hallitsemattomasti. Korkeimmillaan antolainauskorot olivat 10 - 13 % 1920-luvulla. Vuonna 1925 liikepankit pääsivät ensimmäisen kerran sopimukseen talletuskoroista: 5 - 6.5 % ja pienemmissä pankeissa hieman korkeampia korkoja. Suomen Pankki piti näitäkin korkoja liiallisina ja Rytin johdolla talletuskorot saatiin laskettua 1928 lähelle silloista SP:n diskonttokorkoa, joka oli 6 %; talletuskoroksi tuli 6.25 %. Laman myötä kotimaiset rahoitusmarkkinat joutuivat kriisiin. Sekä SP että liikepankit joutuivat nostamaan korkojaan. Pankit yrittivät kuitenkin SP:n johdolla edelleen päästä kattavaan korkosopimukseen. Vuonna 1930 saatiin aikaan liikepankkeja koskeva korkosopimus ja 1931 vihdoinkin kaikki pankit kattava sopimus.

Korkosopimuksessa heinäkuussa 1931 pankit ryhmiteltiin kolmeen luokkaan: liikepankit, isot säästö- ja osuuspankit sekä pienet pankit. Sopimuksen mukaan liikepankkien ottolainauskorot pidettäisiin samansuuruisina, toisen luokan pankin saisivat maksaa 1/4 % enemmän ja kolmannen luokan pankin 1/2 % enemmän korkoa kuin liikepankit. Tämän jälkeen liikepankkien talletuskorot yleisölle asettuivat 4 - 6 %:iin.⁸ Luotonannossa sovelletuista koroista ei ole

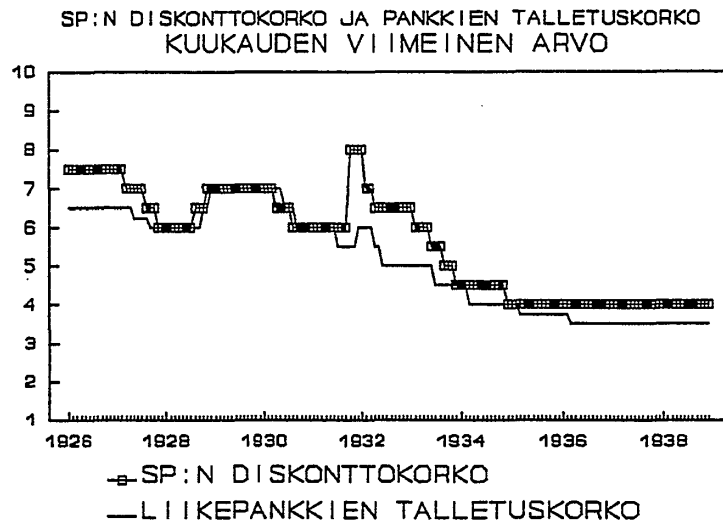
---

⁷ Blomstedt (1988), s. 322 - 323.

⁸ Rossi (1951), s. 231.

saatavissa systemaattista tietoa, joten tässä ei ole piirretty kuvaa niiden kehityksestä. Täsmällisen kuvan saamiseksi markkinakoroista pitäisi kerätä edustava otos liikepankkien luotonannosta niiden tilikirjoista.

Kuvio 11.

1920-luvun puolivälistä lähtien Suomen Pankki pyrki vaikuttamaan liikepankkien koron laskuun. SP saattoi yrittää rauhoittaa ja alentaa markkinakorkoa paitsi pyrkimällä em. markkinakorkosopimukseen myös laskemalla omaa diskonttokorkoaan. SP:n diskonttokorko oli 1930 laskettu aluksi 7 %:sta 6,5 %:iin ja elokuussa 1930 6 %:iin (kuvio 11). Ongelmana koron laskussa oli se, että SP:n olisi pitänyt samaan aikaan pitää korkoa korkeana valuuttavarannon säilymisen takia. Diskonttokoron korotuksesta keskusteltiin jo kesällä 1931, mutta korkoa alettiin nostaa vasta kullasta luopumisen jälkeen. Yhtenä syynä diskonttokoron pitämiseen 6 %:ssa aina syksyyn 1931 asti oli oletus, että ulkomaiset sijoittajat pitäisivät koron nostoa heikkouden osoituksena.⁹ SP nosti lokakuussa ja joulukuussa koron aina 9 %:iin asti. Heilahtelujen jälkeen diskonttokorko laski tasaisesti, kunnes joulukuussa 1934 diskonttokorko oli enää 4 %.

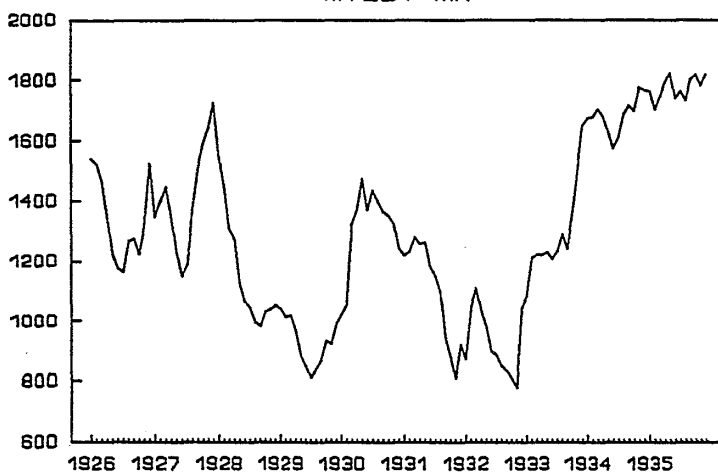
⁹ Rossi (1951), s. 235.

Valuuttakurssimuutokset

Suomen Pankin valuuttavarannon¹⁰ kuukausivaihteluista voidaan nähdä, että valuuttavaranto putosi voimakkaasti kolmeen otteeseen: kesällä 1929, syksyllä 1931 ja vielä syksyllä 1932 (kuvio 12). Kullakin kerralla valuuttavarannon putoaminen heijasteli ulkomaitten epäluottamusta Suomen rahamarkkinoihin ja erityisesti Suomen markan arvoon. Kesällä 1929 Suomessa oli jo alkanut lama, ja ulkomaiset sijoittajat saattoivat ounastella pyrkimystä nostaa suomalaisten vientiyritysten kilpailukykyä devalvaation avulla. Valuuttavarannon lasku johtui myös kauppataseen alijäämäisyydestä viennin laskiessa lamakauden johdosta.

Kuvio 12.

VALUUTTAVARANTO KUUKAUSITTAIN 1926-1935
MILJ. MK

Englannin luovuttua kultakannasta syyskuussa 1931 oli myös Suomen pakko seurata perässä lokakuussa 1931, vaikka pääjohtaja Ryti yrittikin viimeiseen asti pitää kiinni kultakannasta. Devalvaation pelosta valuuttaa pakeni maasta niin paljon, että pankin oli lopulta pakko perääntyä. Suomi luopui kullasta viimeisenä pohjoismaista, ja viivytystä on kritikoitu jälkeinpäin tutkimuksissa¹¹. Toisaalta eräät Keski-Euroopan maat jäivät vielä useiksi vuosiksi

¹⁰ Käsitteeseen valuuttavaranto on tässä luettu kulta, ulkomaiset shekkitilit ja ulkomaiset vekselit.

¹¹ Mm. Kalela (1987).

kultakannalle. SP devalvoi suhteessa dollariin lokakuussa ja joulukuussa 1931 yhteensä 40 %.¹²

Valuuttakurssit alenivat vuoden 1932 alussa. Keväällä ja kesällä valuuttavaranto alkoi pienentyä ja aiheutti ulkomailla pelkoa, että valuuttakursseja nostettaisiin keinotekoisesti. Suomalaiset vientiyrietykset tietysti kannattivat tätä ajatusta. Valuuttavarannon, erityisesti lyhyiden saamisten edelleen paetessa maasta täytyi SP:n todella nostaakin punnan kurssia ja sitä myöten muidenkin valuuttojen kurseja.

Kuvio 13.

Vielä syksyllä 1932 pankkien luottotappiot kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna, ei kuitenkaan 1931 tasolle. Tämä oli omiaan aiheuttamaan edelleen epäluottamusta markan arvoon. Vuoden 1932 lopulla luottamus markkaan vihdoinkin vahvistui. Kauppataseen ylijäämäisyys ja korkokannan aleneminen sekä Suomen liittyminen puntaklubiin 3.3.1933 olivat tärkeimpiä tekijöitä markan arvon vakiintumisessa.¹³

Valuuttakurssispekulaatiot näkyvät hyvin myös liikepankkien ulkomaisen nettovelan kehityksessä (kuvio 13). Ulkomaiset talletta-

¹² Suomen Pankin vuosikirja 1931.

¹³ Tudeer (1936), s. 302.

jat vetivät lyhyitä talletuksiaan pois Suomesta devalvaation pelosta. Eriyisen selvä romahdus näkyy kesällä ja syksyllä 1931 eri maiden luopuessa kultakannasta.

Suomen Pankin toimenpiteet pankeittain

Pankkivaltuusmiesten ja johtokunnan pöytäkirjojen mukaan Suomen Pankki puuttui pankkien kriisitilanteissa suoranaisesti vain joihinkin tapauksiin.¹⁴ Suurimmassa osassa pankkien lopettamisia nämä toimivat yksin tai yhteistyössä niiden pankkien kanssa, joihin ne mahdollisesti tulivat sulautetuiksi. Jotkin pankit päätettiin "pelastaa", mutta suurinta osaa lakkaavista pankeista ei lainkaan käsitelty SP:n johdon kokouksissa. Kuitenkin muista pankkitutkimuksista ja jostakin yksittäisestä muistiosta SP:n arkistossa käy ilmi, että SP toki tiesi pulaan joutuneista pankeista.

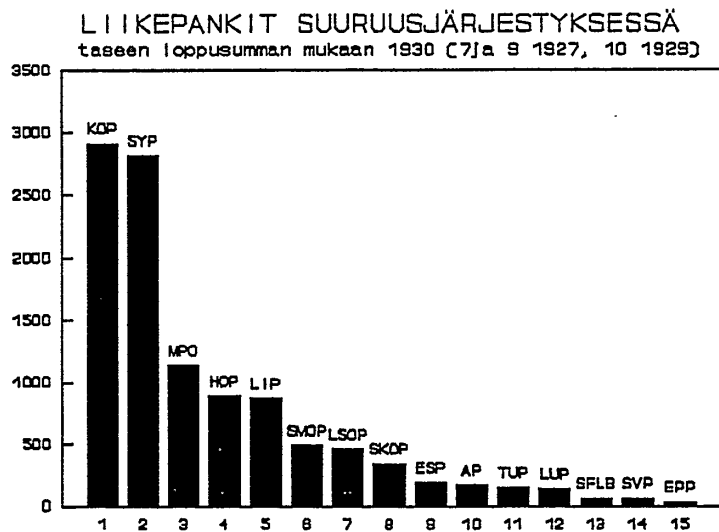
SP:n pankkivaltuusmiesten tai johtokunnan kokouksissa ei pöytäkirjojen mukaan ole käyty mitään pankkien vaikeuksia koskevaa varsinaista linjakeskustelua. Pankkitoiminnan ongelmat olivat SP:ssa kuitenkin ilmeisen selvästi nähtävissä jo 1920-luvun loppuvuosina, mistä on osoituksena pankin syksyllä 1928 esittämä kannanotto eräiden maakunnallisten pankkien fuusiosta. Perusteluiksi mainittiin, että pankkialan hajaannus on aiheuttanut kokonaisuuden kannalta tavoitteellisuuden puutetta rahoitustoiminnassa, liiallista kustannusten nousua henkilöstökuluina, päällekkäisen konttoriverkoston takia jne. Lisäksi pienet pankit ovat monesti voineet keskittyä vain joidenkin toimialojen tai vain pienten yritysten (esim. sahojen) rahoitukseen. Tällaisesta yksipuolisuudesta saattanut seurata suuria kausivaihteluja yksittäisen pankin likviditeetissä.

Paljolti fuusiot ja vararikot tulivat eteen pakon sanelemina. Kokonaistilanne selvisi ilmeisesti vasta jälkikäteen. Yleistä hämmennystä kuvaa esimerkiksi pankin tilintarkastajien kaksi lausuntoa. Helmikuussa 1932 eräs tilintarkastaja moittii SP:n toimia KOP:n ja Maakuntain Pankin jutussa puolueelliseksi puuttumiseksi markkinoitten toimintaan. Kuitenkin jo saman vuoden maaliskuussa toinen tilintarkastaja moittii SP:tä liian vähäisistä toimista pankkien auttamiseksi.

---

¹⁴ Luvun tiedot perustuvat osittain tutkimuksiin (ks. lähdeluettelosta eri pankkien historiikit, SVT VII C sekä Aaku (1955)) ja osaksi Suomen Pankin johtokunnan ja pankkivaltuusmiesten pöytäkirjoista vuosilta 1928 - 1934 saatuihin tietoihin.

Kuvio 14.

SP:n toimet pankeittain voidaan tiivistää kolmeen ryhmään: erikoistoimenpiteet pankkien tukemiseksi, normaali keskuspankkirahoitus pankeille ja avun epääminen täysin osalta pankkeja. SP:n tukitoimet riippuivat suuresti siitä, minkä kokoinen pankki oli, ts. kuinka suurta vahinkoa pankin kaatuminen aiheuttaisi kansantaloudelle. Kuviossa 12 ovat pulaan joutuneet liikepankit sekä vertailun vuoksi KOP, SYP, HOP ja SKOP järjestettynä taseen loppusumman mukaan suuruusjärjestykseen vuodelta 1930 (paitsi Länsi-Suomen Osake-Pankki ja Etelä Suomen Pankki vuodelta 1927 sekä Atlas Pankki vuodelta 1929).

1) Pankit, joita tuettiin erikoistoimin

Atlas Pankki Oy

Pankki oli perustettu Ouluun 1919 nimellä Pohjois-Suomen Pankki Oy. Omistussuhteiden vaihdoksen jälkeen pankin nimi muutettiin Atlas Pankki Oy:ksi 1923 ja sen pääkonttori siirrettiin Helsinkiin seuraavana vuonna. Atlas Pankki nautti rediskonttausluottoa Suomen Pankista. Luoton määrää nostettiin vuosina 1928 ja 1929 kaksinkertaiseksi (lopulta 9 milj. markkaan). Vielä joulukuun alussa 1929 SP suostui Atlas Pankin lisäluottoanomukseen esittäen kuitenkin samalla, että - koska pankin likviditeetti oli huonontunut eikä se kyennyt ilman lisäluottoa enää

täyttämään päivittäisiä suorituksiaan - pankki ryhtyisi kiireesti toimiin pankin yhdistämiseksi johonkin toiseen pankkiin. Suhteettoman suurten rakennusprojektien ja -sijoitusten sekä odotettavissa olevien luottotappioiden vuoksi Atlas Pankki joulukuun lopussa 1929 lähinnä Pankkitarkastusviraston (PTV:n) toimien pohjalta lopetti toimintansa, ja sen varat ja velat siirrettiin Helsingin Osakepankille. Lopullisesti pankit yhdistettiin vuoden 1931 lopussa. Osakkaat menettivät 12 milj. mk eli 95 % sijoituksistaan.

Länsi-Suomen Osake-Pankki

Länsi-Suomen Osake-Pankki perustettiin 1912 Turkuun. Pankki nautti rediskonttausluottoa Suomen Pankista. Vuonna 1928 luoton määrä nostettiin 35 milj. markkaan. Heinäkuussa 1928 merkittiin SP:n johtokunnan pöytäkirjaan, että SP:n pääkonttorissa oli 8.6. rediskontattu Länsi-Suomen Osake-Pankin asettama 15 milj. markan vekseli, jossa toisena vekselivelallisena oli Maakuntain Keskus-Pankki Oy. Syyskuussa 1928 LSOP pyysi tilapäisen rediskonttausluoton korotusta vielä 10 milj. mk, mihin suostuttiin vuoden 1928 loppuun asti. SP oli mukana vuonna 1928 luottojärjestelyssä, jossa Länsi-Suomen Osake-Pankki hankki 3 milj. markan lyhytaikaisen luoton Stockholms Enskilda Bankilta. Lainan riski jaettiin tasan SEB:n ja SP:n kanssa. Joulukuussa 1928 SP:n pääjohtajan välityksellä järjestettiin vastaavasti uudelle Maakuntain Pankki Oy:lle laina, jonka riskistä SP oli valmis kantamaan puolet. Länsi-Suomen Osake-Pankki sulautui (yhdessä Maakuntain Keskus-Pankin ja Tampereen Osake-Pankin kanssa) uuteen pankkiin muodollisesti syyskuussa 1929.

Maakuntain Keskus-Pankki Oy - Maakuntain Pankki Oy

Helsinkiin perustettiin vuonna 1918 Maakuntain Keskus-Pankki Oy -niminen rahalaitos, joka edusti pääkaupungissa maakunnallisia liikepankkeja: Tampereen Osake-Pankki1, Länsi-Suomen Osake-Pankki, Savo-Karjalan Osake-Pankki ja Pohjolan Osake-Pankki. Nämä osakaspankit oli vastaavasti perustettu vuosina 1898, 1912, 1916 ja 1917. Alkuvaikeuksien jälkeen Maakuntain Keskus-Pankin toiminta kehittyi suotuisasti 1920-luvun loppupuolelle. Pankki nautti rediskonttausluottoa Suomen Pankista. Heinäkuussa 1928 luotto korotettiin 20 milj. markkaan. Elokuussa pankki ilmoitti joutuneensa vaikeuksiin sen johdosta, että se oli myöntänyt lyhytaikaisten talletusten nojalla rakennusluot-

toja, jotka olivat sitten "jäätäneet", kun taas kyseiset talletukset olivat erääntymässä. Pankin rediskonttausoikeus nostettiin peräti 70 milj. markkaan, ja sitä voitiin käyttää sellaisia vekseleitä vastaan, jotka Maakuntain Keskus-Pankki asetti ja jotka jokin em. osakaspankeista hyväksyi; lisäksi viimeksi mainittujen tuli antaa yhteisvastuullinen sitoumus kaikesta Maakuntain Keskus-Pankin SP:lta nauttimasta luotosta. Vielä samana vuonna aloitettiin toimenpiteet pankkifuusion aikaan saamiseksi, ja 1929 muodostettiin Maakuntain Pankki Oy entisestä Maakuntain Keskus-Pankki Oy:stä ja tämän kahdesta osakaspankista (Tampereen Osake-Pankki ja Länsi-Suomen Osake-Pankki; vrt. ed. kohta) (Savo-Karjalan Osake-Pankki toimi itsenäisenä vuoteen 1940 ja Pohjolan Osake-Pankki vuoteen 1949).

Yrjö Blomstedt kuvaa uudelleen muodostetun Maakuntain Pankin tilaa KOP:n historiassaan jo syksyyn 1931 tultaessa uhkaavaksi. Pankin johto kääntyi SP:n puoleen. Pääjohtaja Risto Ryti katsoi, että Suomen arvostuksen kannalta ei voitu ajatella, että maan kolmanneksi suurin liikepankki, joksi Maakuntain Pankki oli kasvanut, joutuisi vararikkoon (hiljattain verrattain merkittävä Liittopankki Oy oli vaikeuksissaan sulautettu HOPiin).

Suomen Pankki tuki Maakuntain Pankin toimintaa myöntämällä sille syyskuun lopussa 1931 40 milj. markan hypoteekkilainan, jonka vakuutena oli pantattuja velkakirjoja noin 71.5 milj. mk ja pantattuja vekseleitä 20 milj. mk. SP päätti myös merkitä pankin osakkeita itselleen 30 milj. markan edestä sillä ehdolla, että KOP merkitsee itselleen saman verran osakkeita. Asiaa käsiteltiin myös pankkivaltuusmiesten kokouksessa, jossa esitettiin yksi merkintää vastustava mielipide sillä perusteella, että Maakuntain Pankin vaikeudet eivät johtuneet yleisestä pankkikriisistä vaan ao. pankin huonosta hoidosta. Ponnistelut pankin tukemiseksi eivät tuottaneet tulosta, ja joulukuussa SP ja KOP sopivat, että Maakuntain Pankki sulautettaisiin KOP:iin. Samassa yhteydessä KOP:lle luvattiin tukitoimena rediskonttauluottoa 200 milj. mk:n edestä 5 %:n korolla. Joulukuussa 1931 normaali rediskonttauskorko oli 8 %. Osakkaat menettivät 122 milj. mk eli 90 % sijoituksistaan.

Maakuntain Pankin tukemiseen SP siis osallistui merkittävästi semällä väliaikaisesti pankin osakkeita KOP:n kanssa laaditun suunnitelman mukaisesti. Toimenpide oli sikäli Suomen Pankin ohjesäännön vastainen, että silloisen 12 §:n mukaan pankin varoja ei saanut sijoittaa osakkeisiin (lukuunottamatta tapausta,

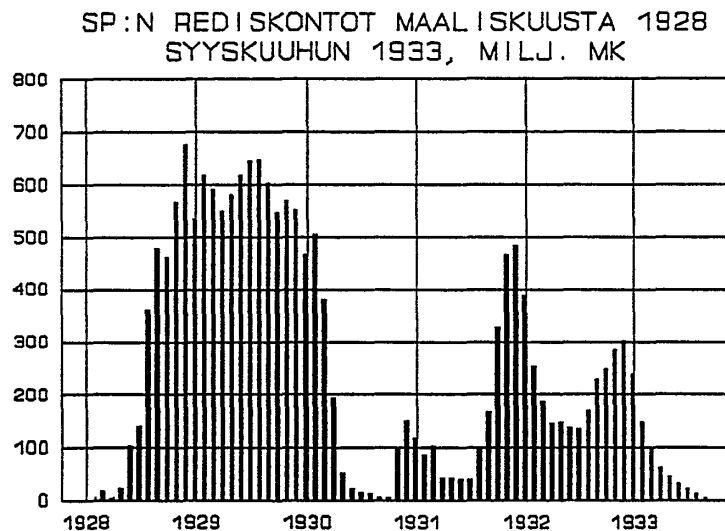
joka on tarpeellinen setelien painattamista varten). Pankkivaltuusmiehet saivat oikeuden päättää muista - erittäin tärkeistä syistä - hankittavista osakkeista vasta joulukuussa 1938 tehdyllä ohjesäännön muutoksella.

Suomen Maatalous-Osake-Pankki

Suomen Maatalous-Osake-Pankki perustettiin 1917 Tampereelle. Sen pääkonttori siirrettiin Helsinkiin 1927. Pankki sulautui KOP:iin 1958. Maatalouspankki nautti rediskonttausluottoa Suomen Pankista. Lisäksi SP oli myöntänyt sille 1920-luvun loppuvuosina hypoteekkilainoja obligaatioita vastaan. Helmikuussa 1933 Maatalouspankki kääntyi SP:n puoleen pyytäen keskuspankin myötävaikutusta siihen, että Maatalouspankin käytettäväksi asetettaisiin 20 - 30 milj. markan vakuuspääoma. Pankin osakkeiden pörssi-arvo oli huomattavasti laskenut, joskaan tallettajien keskuudessa ei vielä ehtinyt esiintyä suurta levottomuutta. PTV oli tarkastuksessaan arvioinut pankin tappioiden voivan nousta 30 - 35 milj. markkaan; suurimman osan pankin osakepääomasta katsottiin olevan vielä tallella. Neuvotteluissa erinäisten pankkien kesken päädyttiin siihen, että Maatalouspankin käytettäväksi asetetaan enintään viideksi vuodeksi 25 milj. markan vakuuspääoma, josta SP asettaa 12.5 milj. mk, PYP 7.5 milj. mk ja HOP 5 milj. mk. Maatalouspankki käytti SP:n osuuteen vakuuspääomasta kuuluvia varoja 10 milj. markkaa, jonka määrän se maksoi takaisin jo huhtikuussa 1934. Samalla se luopui oikeudesta turvautua vakuuspääomaan myöhemmin, joten asiaa koskeva sopimus katsottiin rauenneeksi.

2 Pankit, joita tuettiin normaalilla keskuspankki-rahoituksella

Kuvio 15.

Liittopankki Oy

Suomen Liittopankki Oy muodostettiin alkuaan 1920 Vaasan Osake Pankista, Turun Osakepankista ja Landtmannabankenista. Vuonna 1924 pankki muodostettiin uudelleen Liittopankki Oy:ksi, jossa järjestelyssä myös SP oli mukana ja jolloin osakkaat menettivät n. 60 % osakkeistaan. Vuonna 1928 pankki osti Etelä Suomen Pankki Oy:n osake-enemmistön. SP myönsi Liittopankille rediskonttausluottoa koko sen toiminnan ajan mutta ei ryhtynyt erikoistoimenpiteisiin. Vaikeuksien (mm. luottotappiot) takia Liittopankki sulautui HOP:iin 1931. Liittopankista ei ole vuoden 1924 luottojärjestelyjen jälkeen juuri mitään merkintöjä SP:n pöytäkirjoissa, joten ei ole tietoa siitä, halusiko pankki vaikeuksissaan erikoistukea. Osakkaat menettivät fuusion yhteydessä 32 milj. mk eli 16.5 % sijoituksistaan.

Turunmaan Pankki Oy

Turunmaan Pankki Oy perustettiin 1923 Turkuun kahden muun rahoituslaitoksen lopettaessa samalla toimintansa. Pankki nautti rediskonttausluottoa SP:sta. Pankin likviditeetti oli kovilla jo 1920-luvulla, jolloin se (erityisesti vuonna 1928) lähestyi usean

kerran SP:a anoen jatkuvasti erilaisin lyhyen tähtäimen perustein pysyvän rediskonttausluottonsa väliaikaista ylitystä tai pysyvää lisäystä. Näihin pyyntöihin jossakin määrin suostuttiin. Aakun mukaan Turunmaan Pankki pyysi 1932 - kärsittyään suuria tappioita - tukea SP:lta ja KOP:lta, jotka eivät enää siihen suostuneet. Pippingin SYP:n historian mukaan Turunmaan Pankki oli menettänyt koko varallisuutensa, ja pankin kaatumisen katsottiin uhkaavan koko rahalaitosjärjestelmää; SP ei kuitenkaan suostunut erityistukeen pankille. Pankin toiminta päättyi 1933; sen varat ja velat ottivat hoitaakseen PYP ja HOP. Osakkaat menettivät sijoituksistaan 38 milj. mk eli 84 %.

Luottopankki Oy

Luottopankki Oy perustettiin Helsingissä 1917 "Kansallis-Osake-Pankin tukiessa yritystä" (Aaku). Pankin kärsimät tappiot luotonannosta ja takauksista aiheuttivat vaikeuksia jo muutaman vuoden päästä perustamisesta. Niinpä pankki olisi joutunut lopettamaan toimintansa, ellei KOP olisi merkinnyt pankin osake-enemmistöä sekä antanut sille lisäksi 5 milj. markan tukirahastoa. Luottopankki kärsi myöhemmin lisää luottotappioita, niin että PTV vuoden 1932 lopulla suorittamansa tarkastuksen perusteella antoi KOP:lle kehotuksen ottaa Luottopankki haltuunsa. Fuusio toteutui seuraavana keväänä. Luottopankki nautti Suomen Pankista rediskonttausluottoa; elokuussa 1928 luotto päätettiin korottaa 6 milj. markkaan. Sen jälkeen on SP:n johtokunnan pöytäkirjassa vasta marraskuulta 1932 lakoninen päätös, jonka mukaan pankille ei enää myönnetä rediskonttausluottoa. Osakkaat menettivät fuusiossa 4,3 milj. mk eli 22 % sijoituksistaan.

Suomen Vientipankki Oy

(alk. Paloheimo & Kumpp. Pankki Oy)

Vuoden 1919 lopulla perustettiin Helsinkiin Paloheimo & K:i Pankki Oy, jonka omistivat suunnilleen puoliksi Paloheimojen suku sekä eräiden englantilaisyritysten omistama De Jersey & C:o (Finland) Ltd -niminen yhtiö. Kun pankin toiminta ei kehittynyt odotetusti ja kun sen nimen arveltiin viittaavan liiaksi yhden suvun yrityksiin, pankin nimi muutettiin 1923 Suomen Vientipankki Oy:ksi.

Erityisesti vuodesta 1927 lähtien Suomen Vientipankki joutui vaikeuksiin voidessaan myöntää merkittäviä luottoja vain siten,

että luottoasiakkaat itse hankkivat tai välittivät pankille vastavasti talletuksia. Syntyi joukko välittäjiä, joille luotonmyöntäjien tuli maksaa provisiota. Lopulta pankki itse ryhtyi maksamaan näitä provisioita. Suoritetut erät pantiin alussa tavallisesti Oy Puistotalon tileihin. Kun monien huomattavien asiakkaiden tilanne heikkeni, PTV totesi tarkastuksessaan toukokuussa 1931, että pankin osakepääomasta oli menetetty 25 %. Kun pankki pyrki edelleen jatkamaan epätoivoista toimintaansa PTV esitti heinäkuussa 1931 kirjelmässään valtioneuvostolle, että pankki on suljettava ja asetettava suoritustilaan. Pankin johtohenkilöitä tuomittiin rikollisesta toiminnasta jopa vankeusrangaistuksiin. Osakkaat menettivät 12 milj. mk eli koko sijoituksensa. Tallettajat menettivät lähes 13 milj. mk eli 65.9 % saamisistaan. Suomen Pankki osti toukokuussa 1932 pidetyssä pakkohuutokaupassa Oy Puistotalon Helsingin Liisankatu 14:ssä omistaman talon Vientipankin aikoinaan rediskonttaamien vekselien vakuudeksi panttaamien, po. taloon kiinnitettyjen velkakirjojen suorittamiseksi ja perusti Oy Liisankatu 14 -nimisen kiinteistöyhtiön.

3 Toimintansa lopettaneet pankit, joita Suomen Pankki ei tukenut

Etelä Suomen Pankki Oy

Etelä Suomen Pankki perustettiin 1918. Se nautti aikanaan rediskonttausluottoa Suomen Pankista. Pankki lopetettiin, koska se oli rikkonut pankkilakia harjoittamalla koronkiskontaa. Pankin pääosakas myi osakkeensa Liittopankille, johon Etelä Suomen Pankki sulautettiin vuoden 1928 alusta. Osakkaat saivat tällöin sijoituksilleen voittoa 12 milj. mk eli 68 %.

Etelä-Pohjanmaan Pankki Oy

Edellä mainitun Etelä Suomen Pankin pääosakas oli mukana peristamassa Etelä-Pohjanmaan Pankkia vuoden 1928 lopussa ja merkitsi itselleen huomattavan osan pankin osakepääomasta. Pankkitarkastusvirasto peruutti pankin toimiluvan syksyllä 1931 heikon hoidon ja lukuisten tappioiden johdosta. Pankki ei missään vaiheessa saanut rediskonttausluottoa SP:sta. Osakkaat menettivät 10 milj. mk, ts. koko sijoituksensa. Tallettajat menettivät 4.6 milj. mk eli 23.8 % sijoituksistaan.

Svenska Finlands Lantmannabank

Svenska Finlands Lantmannabankin, joka oli perustettu 1923, kannattavuus oli pitkään heikko, ja pankki päätettiin lopettaa syksyllä 1933. Pankki ei saanut rediskonttausluottoa Suomen Pankista. Blomstedtin KOP:n historian mukaan SP katsoi, ettei pankin liittäminen Ålands Aktiebankiin ollut tarkoituksenmukaista, vaan pankin annettiin kaatua. Pippingin SYP:n historian mukaan SP ei tukenut kyseistä pankkia, koska pääjohtaja Risto Rytin väitettiin olleen pikkupankkeja vastaan. Osakkaat menettivät 10 milj. mk, ts. koko sijoituksensa.

Edellä mainittujen liikepankkien lisäksi Suomen Pankki tuki SKOP:a ja SKOP:n kautta säästöpankkeja sekä OKO:a ja OKO:n kautta Osuuspankkeja seuraavilla tavoilla:¹⁵

SKOP

SKOP oli perustettu 1908 säästöpankkien yhteiseksi liikepankiksi. Säästöpankkien vaikeudet alkoivat 1928, kun kadon takia maatilat joutuivat vaikeuksiin eivätkä kyenneet maksamaan velkojaan säästöpankeille. Vuoden 1929 loppupuolella säästöpankkien velka SKOP:lle lisääntyi 48 milj.mk:sta 64 milj. mk:aan. SKOP joutui koko lama-ajan ankarimpaan rasitukseen, ja sen velka SP:lle kasvoi 46 milj. mk:aan. SP oli kiristänyt lainaehtojaan, eivätkä SKOP:n obligaatiovarannot riittäneet pantiksi, vaan tarvittiin myös säästöpankkien obligatioita. Vuoden 1929 lopussa velka SP:lle aleni 30 milj. mk:aan ja velasta vapauduttiin kokonaan 1930. Kultakannasta luopuminen syksyllä 1931 aiheutti SKOP:lle vaikeuksia, koska lyhytaikaisia ulkomaisia velkoja vaadittiin nopeasti takaisin. Säästöpankit joutuivat nostamaan kassareservejään ja ottamaan luottoa. Tämä onnistui, koska SKOP ja SP olivat jo lamakauden alussa sopineet, että säästöpankit saisivat tarvittaessa luottoa suoraan SP:ltä. Näin meneteltiinkin syksyllä 1931. Kaikkiaan säästöpankit ja SKOP selvisivät (Kallialan arvion mukaan) 1929-1933 tyydyttävästi, mutta siihen tarvittiin SP:n apua. SKOP oppi Kallialan mukaan, että tarvitaan hyvää maksuvalmiutta, lähinnä riittävän suuri obligaatiovaranto, joka voidaan tarvittaessa myydä SP:lle.¹⁶

---

¹⁵ Seuraavat katsaukset perustuvat SKOP:n ja OKO:n julkaistuihin historiikkeihin (ks. lähdeluettelo).

¹⁶ Kalliala (1958), s. 63-78.

OKO

Osuuskassoja alettiin Suomessa perustaa vuodesta 1901 lähtien, ja seuraavana vuonna perustettiin Osuuskassojen Keskuslainarahasto-Osakeyhtiö OKO. Nyt tarkasteltavana oleva lama-aika näkyi osuuskassoissa lähinnä siten, että uusien osuuskassojen rekisteröinti hidastui murto-osaansa aikaisempien vuosien määristä. Osuuskassojen toiminta kytkeytyi olennaisesti maatalouteen, ja vuodesta 1928 lähtien kato ja sen jälkeinen maanviljelijöitten velkaantumisen heijastui suoraan osuuskassoihin. Kuitenkin osuuskassojen luottotappiot olivat 2.5 - 4 kertaa pienemmät kuin säästöpankkien.¹⁷ Maanviljelijät ja osuuskassat pyrkivät yhteistoimin selviytymään lamasta ja sopimaan viljelijöitten maksuvaikeuksista. SP:n tärkein osuus osuuspankkien ja OKO:n auttamiseksi laman aikana oli OKO:n ottaman frangilainan tappion korvaaminen. OKO oli ottanut kultakannan aikana 1930 frangilainaa, jonka avulla maanviljelijöitten velat muutettiin pitkäaikaisiksi. Velka muodostui rasiitteeksi, kun Suomi 1931 luopui kullasta mutta Ranska ei. Ranska vaati takaisinmaksua kultafrangeina, jolloin laina olisi markkamääräisenä ollut 70 % suurempi kuin otettaessa ennen devalvaatiota. Valtio lupautui 1934 SP:n suosituksesta maksamaan OKO:n tappiot, 259 milj. mk.¹⁸

---

¹⁷ Hyvönen (1955), s. 215.

¹⁸ Hyvönen (1955) s. 208-227 ja Blomstedt (1977), s. 155-187.

5 Pankkien selviytyminen: yhteenvedo

Pankkien kohtaamat vaikeudet johtuivat osittain kansainvälisistä suhdanteista, osittain Suomen erityisongelmista ja maan sisäisestä tilanteesta. Ongelmia pankeille aiheuttivat lähinnä seuraavat seikat, jotka ovat kytkeytyneet toisiinsa:

- 1 pankkien epävakaisuus: tuohon aikaan pankkeja perustettiin nykyistä pienemmillä ja epävarmemmilla pääomilla, eikä pankkien valvonta ollut vielä kovin hyvin kehittyntä.
- 2 laman myötä syntyi luottotappioita, kun yritykset joutuivat konkurssiin.
- 3 kultakannan kriisi aiheutti valuuttakurssispekulaatioita ja valuuttapakoa sekä ennen kultakannasta luopumista lokakuussa 1931 että sen jälkeen.
- 4 korot heittelehtivät ennen vuoden 1931 korkosopimusta, mikä sekä aiheutti epäluottamusta että oli epäluottamuksen kuvastaja.

Kriisin laukeamiseen vaikuttivat monet seikat. Näitä olivat

- 1 devalvaation jälkeinen kilpailukyvyn kasvu ja deflaation pysähtyminen Suomessa
- 2 kansainvälinen talouden elpyminen vuodesta 1933 lähtien
- 3 Suomen viennin ja BKT:n kääntyminen nousuun em. syistä 1933
- 4 edellisten seikkojen johdosta liike-elämän elpyminen ja sitä kautta pankkien luottotappioiden väheneminen
- 5 rahamarkkinoiden rauhoittuminen korkosopimuksen ja devalvaation jälkeen 1931
- 6 "epävakaiden" pankkien joutuminen konkurssiin tai fuusioituminen johonkin muuhun pankkiin, jolloin luottamus pankkimaailmaan alkoi jälleen kasvaa
- 7 SP:n erikoistoimenpiteet pankeittain tiettyjen, pelastamisen arvoisiksi katsottujen pankkien osalta

Suomen Pankin osuudesta kriisin laukeamiseen ja pankkien selviytymiseen voidaan todeta seuraavaa:

- 1 SP kantoi yleistä huolta maan pankkijärjestelmän maksuvalmiudesta. Tästä ovat osoituksena
  - a) kultakannasta luopuminen ja devalvaatio valuuttapaon jälkeen syksyllä 1931
  - b) rediskonttojen kasvu 1928-1930
  - c) systemaattinen pyrkimys diskonttokoron laskuun
  - d) pyrkimys saada aikaan markkinakorkosopimus kaikkien pankkien kesken
  - e) erikoistoimenpiteet pankeittain

- 2 SP ei kuitenkaan automaattisesti katsonut olevansa vastuussa kaikista pankeista, vaan osa sai mennä nurin, ilman että SP olisi tullut hätiin. SP jopa eksplisiittisesti kieltäytyi auttamasta joitakin pulaan joutuneita pankkeja. Tällöin olivat kyseessä pienet ja epävakaat, joskus jopa laittomuuden rajoilla toimivat pankit. SP ei ainakaan pöytäkirjalähteiden perusteella luonut etukäteen mitään linjaa, vaan ratkaisi pankkien tukemista koskevat kysymykset tapaus kerrallaan. Jälkikäteen näyttää siltä, että SP tuki ainoastaan niitä pankkeja, joiden kaatuminen olisi uhannut "rahamarkkinoiden vakaata ja turvallista kantaa". Aikalaiskeskusteluissa (lehdissä ja tutkimuksissa) SP:n valitsemää linjaa kohtaan esitettiin välistä ankaraakin kritiikkiä.

Lähteet

Painetut lähteet

Aaku, Eero Suomen liikepankit 1861-1955. Painamaton moniste 1955.

Blomstedt, Yrjö KOP 1889-1939. Helsinki 1989.

Blomstedt, Yrjö Kyläkassasta osuuspankkiin. Osuuspankkihistoriaa 75 vuoden ajalta 1902-1977. Helsinki 1978.

Hjerppe, Riitta Suomen talous 1860-1985. Kasvu ja rakennemuutos. Suomen Pankin kasvututkimuksia XIII. Helsinki 1988.

Erma, Reino Pankkilait 1969. Suomen luottolaitosjärjestelmä sekä liike-, säästö- ja osuuspankkilaitos selityksineen. Suomen lakimiesliiton kirjasarja n:o 31. Helsinki 1970.

Ginström, Egidius Helsingin Osakepankki puolen vuosisadan taipa-
leella. Helsinki 1962.

Eskelinen, Jari Vakavaraisuusvaatimusten pankeille aiheuttamat
kustannukset. Suomen Pankin keskustelualoitteita 18/91.

Hyvönen, Valde Suomen osuuskassajärjestö 1903-1955, Helsinki
1953.

Kalima, Kai Pankkien valvonnasta. Hallinto-oikeudellinen tutkimus
pankkitarkastusorganisaation toimivallasta. Suomalaisen lakimies-
yhdistyksen julkaisuja A:150. Helsinki 1980.

Kalliala, K. J. Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki 1908-1977.
Helsinki 1958.

Kalela, Jorma Pulapolitiikkaa. Valtion talous- ja sosiaalipolitiikka
Suomessa 1929-1938. Työväen taloudellinen tutkimuslaitos Tutki-
muksia 13/87. Helsinki 1987.

Korpisaari, Paavo Suomen pankit. Niiden kehitys, rakenne ja toi-
mintamuodot. Helsinki 1920.

- Maddison, Angus Phases of Capitalist Development. Oxford 1982.
- Nevanlinna, E. Kansallis-Osake-Pankki 1889-1939. Helsinki 1940.
- Oksanen, Heikki Suomen rahamarkkinat vuosina 1926-1931. Taloustous- ja sosiaalhistorian sivulaudaturtyö. HY 1973.
- Oy Pohjoismaiden Yhdyspankki Unitas 1931-1933.
- Pauli, Ralf Pankkikilpailu ja yleinen etu. Näkökulmia rahoitusmarkkinoiden vakauteen ja valvontaan. SP A:81. Helsinki 1991.
- Pipping, Hugo Sata vuotta pankkitoimintaa. SYP 1861-1961. Helsinki 1961.
- Rossi, Reino Suomen Pankin korkopolitiikka vuosina 1914-1938. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja B:12. Helsinki 1951.
- Suomen Pankin vuosikirjat 1928-1933.
- Suomen virallinen tilasto VII C. Pankkitilastoa 1926-1938.
- Taloudellinen neuvottelukunta, julkaisut 1931-1932.
- Tudeer, A. E. Suomen Pankki 1912-1936. Helsinki 1939.
- Valkama, Päivi Suomen talous ja talouspolitiikka 1920-1938. Empiirinen tutkimus. SP keskustelualoitteita 27/89.

Arkistolähteet

Suomen Pankin arkisto

Suomen Pankin pankkivaltuusmiesten pöytäkirjat liitteineen v. 1928-1934.

Suomen Pankin johtokunnan pöytäkirjat liitteineen v. 1928-1934.
Suomen Pankin kuukausitaseet 1926-1934.

Tutkimuslaitoksen arkisto.

Liite 1.

Pulaan joutuneet liikepankit vuosina 1928-1933 ja Suomen Pankin toimet

1 Pankit, joita tuettiin erikoistoimin

Länsi-Suomen Osuuspankki: perustettu 1912, sulautui 1929 Maakuntain Pankki Oy:öön. SP tuki toimintaa rediskonttauksilla ja avustamalla ulkomaisessa lainassa v. 1928.

Maakuntain Pankki Oy: muodostettu 1929 Maakuntain Keskus-Osake-Pankista, Tampereen Osake-Pankista ja Länsi-Suomen Osake-Pankista. Sai runsaasti sekä luototusta (lainat, vekselit) että SP merkitsi itselleen pankin osakkeita syksyllä 1931. Sulautettiin KOP:iin joulukuussa 1931. Tässä yhteydessä KOP:lle myönnettiin rediskonttoluottoa 200 milj. 5 %:in korolla.

Atlas-Pankki Oy: perustettu 1919 (alk. Pohjois-Suomen Pankki Oy), sulautui HOP:iin 1930. SP tuki toimintaa rediskonttauksilla ja tilanteen huonontuessa tuki liittymistä HOP:iin.

Suomen Maatalous-Osake-Pankki: perustettu 1917, sulautui KOP:iin 1958. SP tuki toimintaa rediskonttauksilla ja myöntämällä 1933 12,5 milj. mk:n vakuuspääoman.

2 Pankit, joita tuettiin normaalilla keskuspankki-rahoituksella

Liittopankki: muodostettiin 1924, sulautui HOP:iin 1931. SP tuki toimintaa rediskontoin, mutta ei erikoistoimin.

Oy Turunmaan Pankki: muodostettiin 1923, lopetettu 1933. SP tuki toimintaa rediskontoin, mutta ei erikoistoimin.

Luotto-Pankki Oy: perustettu 1917, fuusioitu KOP:iin 1933.
SP tuki toimintaan rediskontoin, mutta ei erikoistoimin.

Suomen Vientipankki Oy: (alk. Paloheimo & Kumpp. Pankki Oy):
perustettu 1920, vararikkoon 1931. SP tuki toimintaa rediskontoin,
mutta ei erikoistoimin.

3 Toimintansa lopettaneet pankit, joita Suomen Pankki ei tukenut

Etelä-Suomen Pankki Oy: perustettu 1918, liitettiin Liittopankki
Oy:öön 1928. Ei saanut ainakaan 1927-1928 rediskonttoluottoa
SP:ltä.

Etelä-Pohjanmaan Pankki Oy: perustettu 1929, menetti toimiluvan
1931. SP ei missään vaiheessa myöntänyt rediskonttoluottoa.

Svenska Finlands Lantmannabank Ab: perustettu 1923, vararikkoon
1933. Ei saanut ainakaan 1927-1933 rediskonttoluottoa SP:ltä.

Liite 2.

Vuosina 1862 - 1938 toiminnassa olleet liikepankit Suomessa

Pankki	Perustettu	Lakkautettu tai fuusioitu
SYP	1862	1919 PYP:iin
POP	1873	1919 PYP:iin
Vaasan Osakepankki	1879	1920 Liittopankkiin
Uudenmaan Osakepankki	1887	1919 HOP:iin
Oy Helsingin Kansanpankki	1889	1896 Privatbankeniin
KOP	1889	
Privatbanken i Helsingfors	1896	1922 PYP:iin
Turun Osakepankki	1896	1920 Liittopankkiin
Suomen Maanviljelys- ja Teollisuuspankki Osakeyhtiö	1897	1900 vararikko
Tampereen Osakepankki	1898	1929 Maakuntain Pankkiin
Nykarleby Aktiebank	1899	1913 vararikko
Suomen Kauppanpankki Oy	1907	1924 HOP:iin
SKOP	1909	
Landtmannabanken Aktiebolag	1910	1920 Liittopankkiin
Länsi-Suomen Osake-Pankki	1912	1929 Maakuntain Pankkiin
Helsingin Osakepankki	1913	
Savo-Karjalan Osake-Pankki	1916	
Suomen Maatalous-Osake-Pankki	1917	
Suomen Käsityöläis-Osakepankki	1917	
Liikepankki Osakeyhtiö	1917	1923 Suomen Vakuus Oy:öön
Pohjolan Osake-Pankki	1917	
Luotto-Pankki Osakeyhtiö	1917	1933 KOP:iin
Etelä Suomen Pankki Osakeyhtiö	1918	1928 Liittopankkiin
Helsingin Diskonttopankki Oy	1918	1921 vararikko
Maakuntain Keskus-Pankki Oy	1919	1929 Maakuntain Pankki

	Perus- tettu	Lakkautettu tai fuusioitu
Pohjois-Suomen Pankki Oy (1923 lähtien Atlas Pankki Oy)	1919	1930 HOP:iin
Oy Pohjoismaiden Yhdyspankki Pankki	1919	
Suomen Teollisuuspankki Oy	1919	1921 HOP:iin
Osakepankki Ulkomaankauppaa varten	1919	1923 lopetettiin
Ålands Aktiebank	1919	
Paloheimo & K:i Pankki Oy (1923 lähtien Vientipankki Oy)	1920	1931 vararikko
Suomen Liittopankki Oy (muodostettiin uudelleen 1924)	1920	1931 HOP:iin
Svenska Finlands Lantmanna- bank Ab	1923	1933 lopetettiin
Oy Turunmaan Pankki	1923	1933 lopetettiin
Etelä-Pohjanmaan Pankki Oy	1929	1931 vararikko
Maakuntain Pankki Oy	1929	1932 KOP:iin

Lähde:

Aaku, Eero Suomen liikepankit 1862 - 1955. Painamaton moniste 1955.

TILASTOAINEISTOA
 SP:N JA LIIKEPANKKIEN SUHTEITA VUOSINA
 1928–1934 KÄSITTELEVÄÄN KESKUSTELUALOITTEeseen

REAALITALOUDEN VUOSITILASTOT

	1	2	3	4	5	6	7
1926	100,0	100,0	1,6	100,0	100,0	100,0	100,0
1927	107,8	112,4	1,5	109,0	105,5	105,5	101,7
1928	115,1	109,3	1,5	145,8	116,0	110,6	104,2
1929	116,5	113,3	2,8	121,5	114,6	124,2	103,4
1930	115,1	98,8	4,0	96,7	107,3	138,0	95,0
1931	112,3	95,6	4,6	79,1	100,6	143,0	87,4
1932	111,8	99,8	5,8	83,7	96,1	150,6	86,6
1933	119,3	118,1	6,2	86,6	101,1	145,4	84,0
1934	132,8	130,5	4,4	105,3	112,0	148,4	83,2
1935	138,5	137,7	3,7	125,5	116,4	149,6	84,0
1936	147,8	153,0	2,7	142,0	125,4	158,1	84,0
1937	156,2	164,0	2,6	163,1	138,7	184,4	88,2
1938	164,3	141,4	2,6	177,5	145,8	178,6	90,8

- 1 BKT:n volyymin muutos
- 2 Viennin volyyymi
- 3 Työttömyysaste
- 4 Kiinteän pääoman bruttomuodostus
- 5 Yksityiset kulutusmenot
- 6 Julkiset kulutusmenot
- 7 Kuluttajahintaindeksi

LÄHTEET:

HJERPPE (1988), sarjat 1–2 ja 4–7.
 MADDISON (1982), sarja 3.

OSAKEINDEKSIT, KONKURSSIT SEKÄ LIIKEPANKKIEN
OMA PÄÄOMA, NETTOVOITTO JA TASEIDEN LOPPUSUMMA

	1	2	3	4	5	6	7
1926	100	100	828	100	1177,5	161,2	8247,1
1927	183	170	857	104	1519,1	177,7	9541,8
1928	159	147	889	107	1737,7	206,4	10900,5
1929	121	128	1401	169	1773,1	187,9	10893,6
1930	112	115	1945	235	1809,4	153,2	10540,8
1931	131	95	2417	292	1806,5	-73,9	10319,4
1932	112	82	1915	231	1571,0	76,0	9509,6
1933	150	105	1251	151	1540,3	0,3	9604,3
1934	192	110	804	97	1278,6	91,4	9848,6
1935	210	103	724	87	1287,1	92,0	10027,6
1936	302	121	594	72	1292,9	93,5	10823,2
1937	284	121	583	70	1510,7	100,1	12517,6
1938	286	115	547	66	1521,8	109,7	13246,0

- 1 Unitaksen teollisuusosakeindeksi joulukuun lopussa
 2 Unitaksen pankkiosakeindeksi joulukuun lopussa
 3 Konkurssien lukumäärä vuosittain
 4 Konkurssien lukumäärä indeksinä
 5 Liikepankkien oma pääoma yhteensä, milj. mk
 6 Liikepankkien nettovoitto, milj. mk
 7 Liikepankkien taseiden loppusumma yhteensä, milj. mk

LÄHTEET:

UNITAS OY Pohjoismaiden Yhdyspankki (1927–1939), sarjat 1–4.
 SVT VII C, Pankkitilasto 17–29 (1926–1938), sarjat 5–7.

LIKEPANKKIEN ANTOLAINAUS LUOTTOTYYPEITTÄIN 1926–38,
LUOTTOTAPPIOT JA NIIDEN OSUUS LUOTONANNOSTA

	1	2	3	4	5	6	7
1926	2245,7	1964,5	1071,9	5282,1	14,5	100	0,27
1927	2576,8	2251,1	1229,2	6057,1	12,6	87	0,21
1928	3257,7	2594,4	1475,9	7328,1	28,0	193	0,38
1929	3297,3	2636,0	1411,5	7344,8	49,0	337	0,67
1930	2696,3	2882,3	1307,9	6886,5	67,3	463	0,98
1931	2273,1	3028,0	1149,1	6450,1	281,0	1935	4,36
1932	1828,5	3226,4	1032,7	6087,7	88,0	606	1,45
1933	1355,3	3221,0	887,8	5464,0	132,3	911	2,42
1934	1249,6	3234,9	2771,8	7256,3	32,4	223	0,45
1935	1391,3	3239,4	2643,4	7274,1	23,3	161	0,32
1936	1347,4	3382,8	2486,8	7216,9	17,3	119	0,24
1937	1692,0	4076,6	2526,7	8295,3	10,3	71	0,12
1938	1770,0	4583,8	2589,9	8943,8	6,4	44	0,07

- 1 Kotimaiset vekselit, milj. mk
 2 Lainat, milj. mk
 3 Kassakrediivit, milj. mk
 4 Kotimainen luotonanto yhteensä, milj. mk
 5 Liikepankkien poistot antolainauksesta, milj. mk
 6 Liikepankkien poistot antolainauksesta indeksinä
 7 Luottotappioiden osuus koko kotimaisesta luotonannosta

LÄHDE:

SVT VII C, Pankkitilasto 17–29 (1926–1938).

RAHOITUSMARKKINATILASTOJA KUUKAUSITTAIN 1926-38

- 1 Suomen Pankin diskonttokorko kuukauden lopussa.
 2 Liikepankkien talletuskorko kuukauden lopussa.
 3 Liikepankkien rediskontot Suomen Pankissa, milj. mk.
 4 Suomen Pankin valuuttavaranto, milj. mk.
 5 Liikepankkien nettovelka ulkomaille, milj. mk.

	1	2	3	4	5
1926	7,5	6,5	-	1540,3	-
	7,5	6,5	-	1523,9	-
	7,5	6,5	-	1464,1	-
	7,5	6,5	-	1349,0	-
	7,5	6,5	-	1222,9	-
	7,5	6,5	-	1176,5	-
	7,5	6,5	-	1165,5	-
	7,5	6,5	-	1266,4	-
	7,5	6,5	-	1274,7	-
	7,5	6,5	-	1223,8	-
	7,5	6,5	-	1320,5	-
1927	7,5	6,5	-	1525,1	-
	7,5	6,5	-	1349,8	-
	7,5	6,5	-	1400,8	-
	7,0	6,5	-	1447,1	-
	7,0	6,5	-	1347,9	-
	7,0	6,3	-	1230,3	-
	7,0	6,3	-	1153,3	-
	7,0	6,3	-	1189,2	-
	6,5	6,3	-	1372,5	-
	6,5	6,0	-	1505,9	-
	6,5	6,0	-	1591,9	-
1928	6,0	6,0	-	1642,3	-
	6,0	6,0	-	1724,0	-
	6,0	6,0	-	1555,8	41,2
	6,0	6,0	-	1448,3	-77,7
	6,0	6,0	17,0	1310,4	-136
	6,0	6,0	3,0	1273,7	-219,1
	6,0	6,0	23,2	1125,1	-331,6
	6,0	6,0	103,6	1066,2	-306,1
	6,0	6,0	139,9	1045,7	-245,9
	6,5	6,0	359,5	998,7	-140,8
	6,5	6,0	477,7	985,1	-180,6
1929	6,5	6,5	461,8	1030,9	-244,7
	7,0	6,5	565,8	1041,7	-240,9
	7,0	7,0	676,8	1055,3	-273,5
	7,0	7,0	533,3	1039,5	-230,7
	7,0	7,0	616,5	1015,6	-334,2
	7,0	7,0	589,6	1020,1	-385,5
	7,0	7,0	549,2	969,4	-421,2
	7,0	7,0	581,0	886,4	-466,9
	7,0	7,0	617,2	852,8	-444,4
	7,0	7,0	644,3	815,8	-307,5
	7,0	7,0	645,8	841,3	-280,2
1929	7,0	7,0	603,9	868,1	-236,5
	7,0	7,0	547,1	932,9	-302,1
	7,0	7,0	567,5	925,2	-309,8
	7,0	7,0	550,4	992,5	-248,5

	1	2	3	4	5	
1930	7,0	7,0	466,5	1022,0	-262,4	
	7,0	7,0	505,3	1056,0	-294,5	
	7,0	7,0	380,2	1322,6	-274,3	
	6,5	7,0	194,5	1371,6	-278	
	6,5	7,0	53,1	1471,8	-76,5	
	6,5	6,5	22,6	1370,2	46	
	6,5	6,5	15,7	1435,2	247,1	
	6,0	6,5	12,7	1399,8	259,7	
	6,0	6,0	6,3	1367,4	216,2	
	6,0	6,0	5,0	1354,6	96,2	
	6,0	6,0	98,3	1326,1	-111	
	6,0	6,0	149,6	1242,0	-134,2	
	1931	6,0	6,0	118,3	1221,5	-103,4
		6,0	6,0	87,3	1231,5	-136,9
6,0		6,0	103,2	1279,7	-162,1	
6,0		6,0	41,2	1259,4	-168,6	
6,0		6,0	40,8	1262,2	-151,1	
6,0		6,0	40,3	1182,2	-53,8	
6,0		5,5	38,8	1151,0	30,1	
6,0		5,5	98,2	1099,6	53,1	
6,0		5,5	165,8	949,0	-30,8	
8,0		5,5	324,9	883,6	11,4	
8,0		5,5	466,0	810,4	10,9	
8,0		6,0	482,8	920,7	101,7	
1932		8,0	6,0	386,5	875,4	71,6
		7,0	6,0	253,5	1049,4	4,8
	7,0	6,0	185,4	1108,6	46,9	
	6,5	5,5	145,6	1030,5	25,6	
	6,5	5,5	147,1	980,7	20,4	
	6,5	5,0	137,6	899,0	-15,3	
	6,5	5,0	134,4	885,0	26,6	
	6,5	5,0	169,1	853,5	-56	
	6,5	5,0	229,2	837,1	-62,5	
	6,5	5,0	246,6	808,1	-67,9	
	6,5	5,0	284,1	778,0	-55,7	
	6,5	5,0	301,1	1045,5	-2,5	
	1933	6,5	5,0	238,8	1085,0	25,5
		6,0	5,0	147,1	1213,1	20
6,0		5,0	95,5	1221,8	27,8	
6,0		5,0	61,8	1221,8	10	
6,0		5,0	44,1	1227,1	-18,8	
5,5		5,0	31,9	1209,2	7,1	
5,5		4,5	23,1	1232,1	86,5	
5,5		4,5	13,2	1290,6	105	
5,0		4,5	5,6	1242,2	91,6	
5,0		4,5	-	1355,4	78,7	
5,0		4,5	-	1499,7	95,7	
4,5		4,5	-	1647,6	143,3	
1934		4,5	4,5	-	1673,1	217,3
		4,5	4,5	-	1677,6	162,7
	4,5	4,0	-	1705,2	107,2	
	4,5	4,0	-	1680,5	33,3	
	4,5	4,0	-	1628,9	32,4	
	4,5	4,0	-	1573,8	94,4	
	4,5	4,0	-	1608,8	59,3	
	4,5	4,0	-	1684,5	210,4	
	4,5	4,0	-	1717,0	208,5	
	4,5	4,0	-	1699,1	107,7	
	4,5	4,0	-	1773,8	225,7	
	4,0	4,0	-	1767,6	371,7	

	1	2	3	4	5	
1935	4,0	4,0	—	1764,5	—	
	4,0	4,0	—	1703,8	—	
	4,0	3,8	—	1745,1	—	
	4,0	3,8	—	1792,5	—	
	4,0	3,8	—	1824,6	—	
	4,0	3,8	—	1743,3	—	
	4,0	3,8	—	1762,9	—	
	4,0	3,8	—	1733,7	—	
	4,0	3,8	—	1801,7	—	
	4,0	3,8	—	1818,0	—	
	4,0	3,8	—	1782,4	—	
	4,0	3,8	—	1819,3	—	
	1936	4,0	3,8	—	—	—
		4,0	3,8	—	—	—
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
1937		4,0	3,5	—	—	—
		4,0	3,5	—	—	—
	4,0	3,5	—	—	—	
	4,0	3,5	—	—	—	
	4,0	3,5	—	—	—	
	4,0	3,5	—	—	—	
	4,0	3,5	—	—	—	
	4,0	3,5	—	—	—	
	4,0	3,5	—	—	—	
	4,0	3,5	—	—	—	
	4,0	3,5	—	—	—	
	4,0	3,5	—	—	—	
	1938	4,0	3,5	—	—	—
		4,0	3,5	—	—	—
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	
4,0		3,5	—	—	—	

LÄHTEET:

ROSSI (1951), Suomen Pankin korkopolitiikka vuosina 1914–1938, sarjat 1–2
 SUOMEN PANKIN TILA (1926–35), sarjat 3–4
 SUOMEN PANKIN ARKISTO, sarja 5

SUOMEN PANKIN KESKUSTELUALOITTEITA

ISSN 0785-3572

- 1/91 RISTO PELTOKANGAS Usean faktorin korkorakennemallit ja immunisaatio. 1991. 82 s. (ISBN 951-686-274-8)
- 2/91 ANTTI URVAS Volatile Exchange Rates and Speculation - Can the Dollar Movements of the 1980s Be Explained? 1991. 124 s. (ISBN 951-686-275-6)
- 3/91 MIKKO NISKANEN Velkakirjojen hinnoittelu arbitraasimallissa. 1991. 87 s. (ISBN 951-686-276-4)
- 4/91 CHRISTIAN C. STARCK Specifying a Bayesian Vector Autoregression for Short-Run Macroeconomic Forecasting with an Application to Finland. 1991. 35 s. (ISBN 951-686-279-9)
- 5/91 TUOMAS SAARENHEIMO Rahoitusvirtamallit ja kotitalouksien portfoliovalinta. 1991. 132 s. (ISBN 951-686-280-2)
- 6/91 MART SÖRG Uusimmat kehityspiirteet Viron rahataloudessa. 1991. 30 s. (ISBN 951-686-281-0)
- 7/91 TIMO HÄMÄLÄINEN-ARTO KOVANEN International Capital Flows, Deregulation and the Offset Coefficient in Finland 1975–1990. 1991. 18 s. (ISBN 951-686-283-7)
- 8/91 MATTI SUOMINEN Competition in Finnish Banking – Two Tests. 1991. 32 s. (ISBN 951-686-284-5)
- 9/91 SEIJA LAINELA – PEKKA SUTELA Yksityistäminen itäisessä Euroopassa. 1991. 41 s. (ISBN 951-686-285-3)
- 10/91 ERKKI KOSKELA – MATTI VIRÉN Household Saving, Interest Rates, Inflation and Taxation: Some Cross-Country Evidence. 1991. 33 s. (ISBN 951-686-286-1)
- 11/91 MARJO HINKKALA Kansainvälisesti liikkuvan pääoman verotuksesta: erityisesti ulkomaisten suorien investointien kannalta. 1991. 117 s. (ISBN 951-686-287-X)
- 12/91 EDUARD HOCHREITER – ADALBERT KNÖBL Exchange Rate Policy of Austria and Finland. Two Examples of a Peg. 1991. 35 s. (ISBN 951-686-288-8)
- 13/91 KARI TAKALA – SEPPO KOSTIAINEN – TIMO HÄMÄLÄINEN Kotitalouksien varallisuuden koostumus, tuotot ja verotus Suomessa vuosina 1960–89. 1991. 95 s. (ISBN 951-686-289-6)
- 14/91 PÄIVIKKI LEHTO-SINISALO Valuutansäännöstelyn vuosikymmenet. 1991. 115 s. (ISBN 951-686-290-X)
- 15/91 PETRI KIEMA Ulkomaisten luottojen säätely pääpiirteissään. 1991. 34 s. (ISBN 951-686-291-8)
- 16/91 TIMO TYRVÄINEN Unions, Wages and Employment: Evidence from Finland. 1991. 39 s. (ISBN 951-686-292-6)
- 17/91 KARI TAKALA – SEPPO KOSTIAINEN – TIMO HÄMÄLÄINEN Kotitalouksien säästämisen mittaaminen ja säästäminen Suomessa vuosina 1960–1989. 1991. 69 s. (ISBN 951-686-293-4)

- 18/91 JARI ESKELINEN Vakavaraisuusvaatimusten pankeille aiheuttamat kustannukset. 1991. 88 s. (ISBN 951-686-294-2)
- 19/91 ILMO PYYHTIÄ Investment Plans, Innovations and Revision Costs in Finnish Manufacturing. 1991. 21 s. (ISBN 951-686-296-9)
- 20/91 MARKKU MALKAMÄKI Keskuspankkien rooli kansainvälistyvissä maksujärjestelmissä. 1991. 51 s. (ISBN 951-686-297-7)
- 21/91 TIMO TYRVÄINEN Wage Bargaining and the Wage Drift: Evidence from Finland. 1991. 55 s. (ISBN 951-686-300-0)
- 22/91 ERKKI KOSKELA – HEIKKI A. LOIKKANEN – MATTI VIRÉN House Prices, Household Saving and Financial Market Liberalization in Finland. 1991. 18 s. (ISBN 951-686-302-7)
- 23/91 MIKKO KUKKONEN Teknologia ja kilpailukyky. 1991. 31 s. (ISBN 951-686-303-5)
- 24/91 PERTTI HAAPARANTA – MIKKO SPOLANDER Policy Asymmetries, Endogenous Market Structure with Multinational Corporations and the Pattern of Commodity Trade. 1991. 28 s. (ISBN 951-686-304-3)
- 25/91 JAAKKO AUTIO – VAPPU IKONEN – HEIKKI U. ELONEN Liikepankkien vaikeudet ja Suomen Pankin tukitoimet 1928–1934. 1991. 43 s. (ISBN 951-686-305-1)

